

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА СТАН ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СТРАХОВОГО РИНКУ

ДЕРКАЧ О. М.

аспірант

Суми

Геокономічна реальність сучасної фінансової системи, що характеризується посиленням інтеграційних і конвергентних процесів, змінює умови функціонування суб'єктів фінансового ринку в цілому та страхового ринку зокрема.

Настання природних або техногенних катастроф призводить до появи структурних дисбалансів у розвитку країни, виникнення загрози життю населення, порушення виробничого циклу суб'єктів господарювання та необхідності відшкодування нанесеного збитку через систему страхування. У таких умовах зростає роль страхування в забезпеченні фінансової безпеки держави.

Дослідженню факторів впливу на рівень фінансової безпеки страхового ринку, джерел їх виникнення та основних взаємозв'язків між ними приділяли увагу такі науковці, як О. Завада [6], О. В. Козьменко [5], Л. І. Нечволод [1], Д. Пархомчук [3], І. А. Бойко [8].

Фінансова безпека страхового ринку, виступаючи важливою складовою економічної безпеки держави, націлена на збалансовану та фінансово стійку діяльність суб'єктів страхового ринку до внутрішніх і зовнішніх загроз.

Існуючі дослідження факторів впливу на фінансову безпеку в переважній більшості стосуються аналізу всієї сукупності факторів, які впливають на фінансову безпеку всіх складових фінансової безпеки держави, а не лише на фінансову безпеку страхового ринку. Незначна увага приділяється вивченню особливих детермінант впливу на фінансову безпеку саме страхового ринку.

Метою статті є дослідження основних факторів впливу на рівень фінансової безпеки страхового ринку,

джерел їх виникнення та особливостей взаємозв'язків між цими факторами.

Сутність фінансової безпеки страхового ринку проявляється в забезпеченні фінансово стійкої діяльності страхових компаній та недопущенні настання загроз, які вплинуть на функціонування страхового ринку в даний період часу та з урахуванням динаміки його розвитку.

Фінансову безпеку страхового ринку можна охарактеризувати як комплекс взаємопов'язаних факторів, які визначають стан його функціонування, результативність діяльності страхових компаній і перспективи розвитку ринку в цілому.

Етимологічно «фактор» (від латинського *factor*) означає «умова, рушійна сила, причина будь-якого процесу» [1, с. 706]. В економічних енциклопедичних виданнях пропонується схоже трактування, а саме – «суттєва обставина у будь-якому явищі, процесі» [2, с. 1244]. У рамках даного дослідження під факторами нами розуміються причини, які спричиняють виникнення загроз безпеці страхового ринку.

Для того, щоб отримати більш ширше уявлення про фактори, які впливають на фінансову безпеку страхового сектора, а також можливі варіанти їх прояву, було проаналізовано джерела їх виникнення та основні взаємозв'язки між ними. Проведене дослідження дозволило виділити основні класи факторів впливу на фінансову безпеку страхового ринку (рис. 1).

З точки зору джерел виникнення, першочергово всі фактори впливу на фінансову безпеку страхового ринку можна розділити на дві великі групи: *ендогенні* та *екзогенні*. Екзогенними (зовнішніми) визначають ті фактори впливу, які зумовлені станом і характером розвитку макросередовища. До таких факторів можна віднести кризові явища на світових фінансових ринках, посилення конвергентних процесів, загострення соціально-політичної ситуації в країні, зменшення рівня платоспроможного попиту населення та суб'єктів гос-

подарювання тощо. Проявами ендогенних (внутрішніх) факторів впливу на безпеку страхового ринку є окремі випадки банкрутства страхових компаній; здійснення протиправних дій як страховиками, так і страхувальниками; зміна підходів до визначення маржі платоспроможності страхових компаній, функціонування значної кількості кептивних компаній тощо.

Щоб визначити вплив факторів на фінансову безпеку страхового ринку, їх необхідно розмежувати на *якісні* та *кількісні*. Кількісним виміром стану безпеки страхового ринку можуть бути: обсяг страхових виплат, обсяг премій, що належить перестраховикам, частка іноземного капіталу в сукупному обсязі статутних капіталів страхових компаній, розмір страхової премії на одну

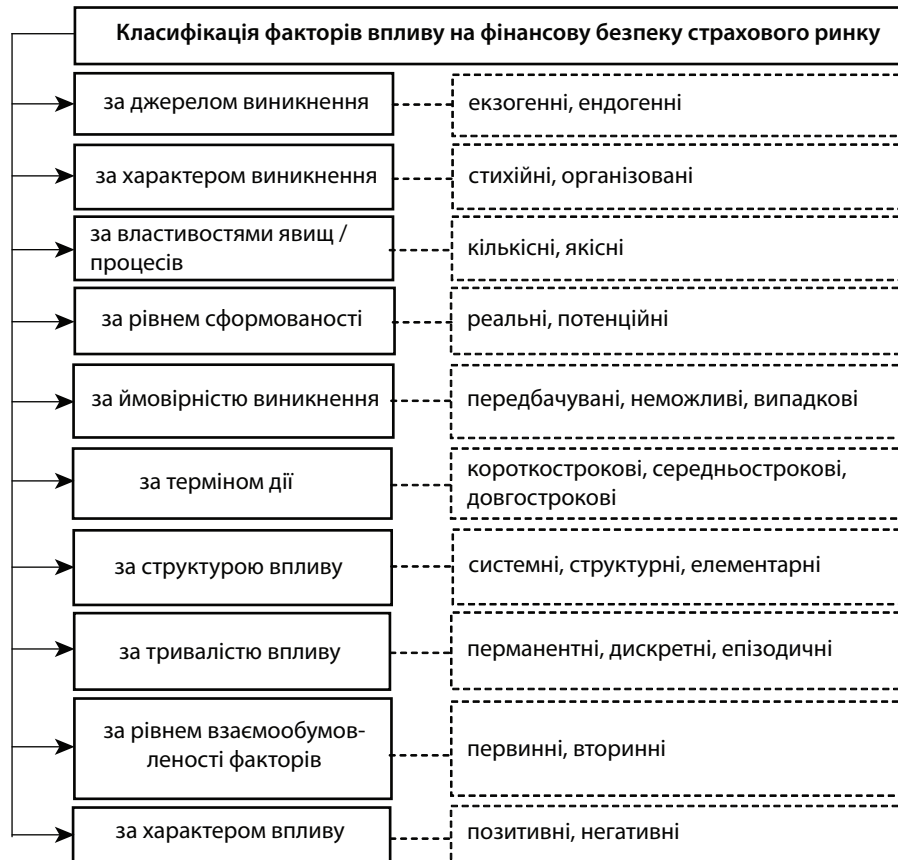

Рис. 1. Класифікація факторів впливу на фінансову безпеку страхового ринку

Залежно від причин виникнення виділяють *стихійні* та *організовані* фактори. Стихійними вважають ті фактори, які проявляються внаслідок впливу інших факторів та не залежать від дій суб'єктів страхового ринку. Наприклад, настання природних або техногенних катастроф, при умові застрахованих об'єктів, призведе до значних за розмірами страхових виплат, що відповідно може вплинути на стабільність функціонування страхового ринку. Статистично підраховано, що в Україні 18620 об'єктів складають потенційну небезпеку для суспільства, а близько 6000 об'єктів – реальну [3]. Дана ситуація пояснюється використанням застарілих технологій та зношеного обладнання у виробничому процесі суб'єктів господарювання, і тому з кожним роком зростає ймовірність виникнення аварій та катастроф. У свою чергу, дія організованих факторів проявляється в наперед прорахованих вчинках суб'єктів страхового ринку, а саме введення нового виду обов'язкового страхування, коригування правил розміщення страхових резервів, зміна системи оподаткування діяльності страхових компаній, проведення реорганізації компанії тощо.

особу, показники ефективності розміщення страхових резервів, ступінь інтегрованості національного ринку у світові страхові процеси тощо. До якісних факторів впливу на страховий ринок можна віднести підвищення довіри населення до страхових компаній, покращення якості надання страхових послуг, наявність бар'єрів входження на ринок та виходу з нього для суб'єктів господарювання та інше.

За рівнем сформованості фактори впливу на безпеку страхового ринку можна розмежувати на *потенційні* та *реальні*. Реальними вважають ті чинники, які не обмежені часовим інтервалом і просторовою дією та проявляються в сприятливому або деструктивному впливі на діяльності страхових компаній. Відповідно дія потенційних факторів може проявитися у майбутньому за визначених обставин.

Наступна класифікаційна ознака – за ймовірністю виникнення – передбачає поділ факторів впливу на *передбачувані* (існує достатньо висока ймовірність появи процесів та явищ, які вплинуть на фінансову безпеку страхового ринку), *випадкові* (дія факторів може проявитися або проходити безслідно для страхового ринку)

та *неможливі* (прояв факторів не є прийнятним для даного ринку).

Страховий ринок являє собою багаторівневу структуровану систему зі складним механізмом взаємозалежних зв'язків між суб'єктами на ньому [4]. Ураховуючи складну систему організації страхової діяльності, необхідно більш детально проаналізувати фактори, які впливають на структуру страхового ринку. Виходячи з цього, за структурою впливу фактори поділяються на *системні, структурні та елементарні*. Системними вважаються ті фактори, які одночасно впливають на всі складові елементи страхового ринку. Зокрема, загострення макроекономічної ситуації та погіршення рівня економічного добробуту економічних суб'єктів та населення призведе до зменшення обсягу надходження страхових платежів. Вплив структурних факторів на безпеку ринку стосується функціонування окремих підсистем, а саме страхових компаній, прямих та непрямих страхових посередників, саморегульованих організацій тощо. А вже межі поширення елементарних факторів охоплюють функціонування окремих елементів страхового ринку – страхову компанію, страхового агента, страхового брокера, страхувальника та інше.

Досліджуючи особливості протікання окремих факторів впливу на фінансову безпеку страхового ринку, можна їх умовно розмежувати на *перманентні, дискретні та епізодичні*. Особливістю перманентних факторів є їх постійний вплив на функціонування страхового ринку протягом визначеного періоду, зокрема, дія нормативно-правових актів, які регулюють страхову діяльність. Варто відмітити про той факт, що більшість факторів мають постійний характер. Дискретні або перервні фактори впливу на фінансову безпеку страхового ринку проявляються в сезонності страхових виплат, коливанні доходності цінних паперів у рамках здійснення інвестиційної діяльності страховими компаніями. Епізодичні фактори – це важко прогнозовані надзвичайні ситуації, які суттєвим чином впливають на стан страхового ринку.

Розгляд факторів впливу на фінансову безпеку страхового ринку залежно від рівня взаємообумовленості дозволяє розмежувати на *первинні та вторинні*. Первинні (незалежні) фактори фактично є наслідком певних подій або тенденцій, у той час як вторинні (похідні) представлені як опосередкований результат дії первинних чинників. Так, прикладом дії первинного фактору на страховому ринку є процеси злиттів та поглинань компаній, що супроводжуються збільшенням обсягу страхових премій, розширенням видів страхування та каналів продажу. Опосередкований результат дії первинних факторів можна розглянути на прикладі недостатньої капіталізації вітчизняних страхових компаній, що призводить до зростання частки перестраховування за кордоном, цим самим втрачаючи значні суми страхових премій та посилюючи залежності вітчизняного страхового сектору від кон'юнктури міжнародних ринків.

Підсумовуючи вищенаведені класифікаційні ознаки, усі фактори, які визначають стан фінансової безпеки страхового ринку, можна умовно поділити на *позитивні*

та *негативні*. До чинників, які сприятливо впливають на функціонування страхового сектору, можна віднести: підвищення капіталізації страхових організацій, підвищення професійного рівня суб'єктів страхового ринку, удосконалення його інфраструктури, перехід компаній на міжнародні стандарти обліку та складання звітності тощо.

До дестабілізуючих факторів, які загрожують фінансовій безпеці страхового ринку, можна віднести: залежність від іноземних джерел фінансування, розширення каналів відтоку фінансових ресурсів за кордон, нестабільна макроекономічна ситуація в країні та в світі, часті зміни в нормативно-правовому регулюванні страхового сектору, недостатність надійних фінансових інструментів для інвестування тощо. Слід також відмітити, що страховий ринок доволі часто використовується для зменшення розміру сплати податків в інших галузях економіки шляхом страхування та перестраховування фінансових ризиків, шляхом придбання короткострокових полісів для зменшення бази оподаткування [5].

Також до негативних факторів, що дестабілізують стабільне функціонування страхових компаній та негативно впливають на загальний рівень фінансової безпеки страхового ринку, відносяться:

- ✦ низький рівень капіталізації страхових компаній України;
- ✦ недосконала законодавча база, що стосується регулювання у сфері страхування;
- ✦ недостатня кількість ліквідних фінансових інструментів для ефективного інвестування фінансових ресурсів;
- ✦ неоднорідність розвитку страхового ринку;
- ✦ непрозоре державне регулювання;
- ✦ відсутність систематичних і ґрунтовних досліджень, а також необхідного обсягу статистичної інформації;
- ✦ непрозорість фінансової звітності більшості страхових компаній;
- ✦ низький рівень послуг багатьох страховиків та існування корупційних схем у страхуванні;
- ✦ використання страхування як механізму оптимізації податкового навантаження;
- ✦ низький рівень спроможності та незалежності регулятора;
- ✦ недосконале законодавче регулювання діяльності актуаріїв, аварійних комісарів, страхових агентів та брокерів [6; 7; 8].

Загальна сукупність дестабілізуючих факторів впливу на стан фінансової безпеки страхового ринку представлена на *рис. 2*.

Існування негативних факторів впливу вимагає детального розгляду їх джерел формування та розробки заходів щодо їх нейтралізації.

Таким чином, проведений аналіз засвідчив, що на страховий сектор впливає значна кількість різноманітних факторів, що обумовлює необхідність постійного моніторингу стану страхового ринку та швидкого реагування у випадку прояву кризових явищ та процесів.

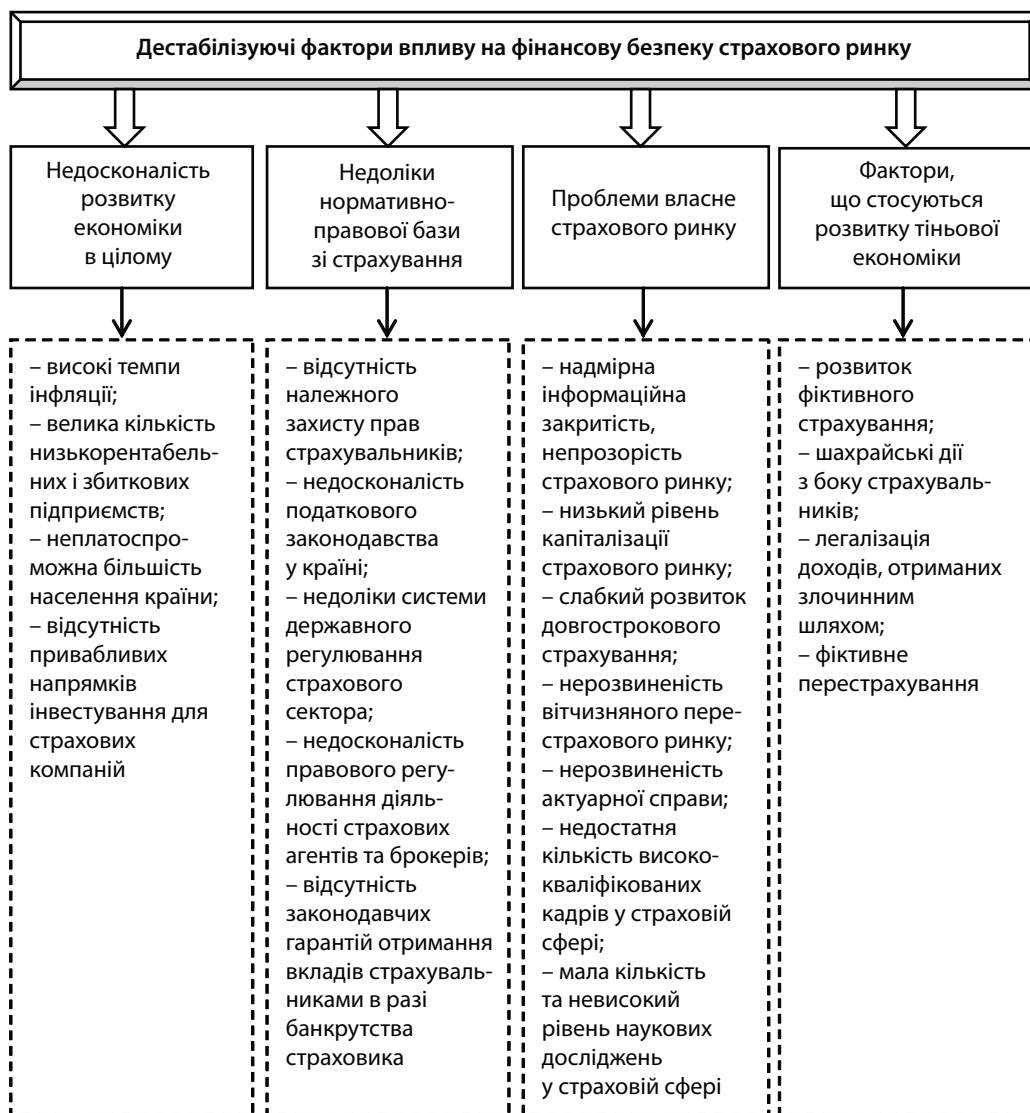

Рис. 2. Дестабілізуючі фактори впливу на стан фінансової безпеки страхового ринку

ЛІТЕРАТУРА

1. **Нечволод Л. І.** Сучасний словник іншомовних слів / Л. І. Нечволод. – Х.: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2007. – 768 с.
2. Большой экономический словарь / под ред. А. Н. Азриляна. – М.: Институт новой экономики, 1997. – 1376 с.
3. **Пархомчук Д.** Аварийный май / Д. Пархомчук // Инвестгазета. – 2007. – № 19. – С. 26 – 27.
4. Страховий і перестраховий ринки в епоху глобалізації: монографія / О. В. Козьменко, С. М. Козьменко, Т. А. Васильєва та ін. – Суми: Університетська книга, 2011. – 388 с.
5. **Козьменко О. В.** Страховий ринок України у контексті сталого розвитку: монографія / О. В. Козьменко. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – 350 с.
6. **Завада О.** Розвиток страхового ринку України: що? як? коли? [Електронний ресурс] / інформаційно-аналітичний портал Українського агентства фінансового розвитку. – Режим доступу: http://www.ufin.com.ua/analit_mat/strah_rynok/006.htm
7. Щодо активізації інвестиційної діяльності страхових компаній [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/mart2009/36.htm>
8. **Бойко І. А.** Проблеми та перспективи розвитку ринку страхування в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nauka.zinet.info/3/boiko_i1.php